

Polarmonumentet

Visste du at Bergen (nesten) fikk sitt eget Mount Rushmore?

KAREN BRU
karen.bru@ba.no

SPESIALSAMLINGENE: Det er nesten som tiden står stille når Magnus Vollset, forsker i vintenskapshistorie, sjekker ut den unnselige gule papirfolderen fra Spesialsamlingene på Universitetet i Bergen.

I mappen som han fant for ett år siden, skjuler det seg en historie så vill at skaperne av Donald Duck muligens hadde sagt «Meehh, dette blir for usannsynlig».

- Ja, kan knapt forklare hvordan jeg følte det da jeg fant denne mappen. Denne historien er fullstendig spinnvill, sier han og ler.

Polarmonumentet

Billedhugger Ernst Müller-Blensdorf kom til Norge fra Tyskland i 1934.

Da hadde han fått kjenne den fremvoksende nazismen i hjemlandet, og fant ut at han måtte flykte.

- Når du finner slike mapper som dette, så blar du frem og tilbake og leser litt her og der. Til å begynne med fant jeg bare ut at han skulle bygge «noe» og det på et militært område.

Det Ernst Müller-Blensdorf ville bygge var et Polarmonument, til minne om de heroiske polarutforskerne. Monumentet, som blant annet viser en ti, tolv meter høy figur av Fridtjof Nansen, var tenkt hugget inn i Sandviksfjellet.

- Prosjektet var inspirert av Mount Rushmore i Sør-Dakota og det var meningen at Polarmonumentet skulle sysselsette mellom 40 og 50 billedhuggere i over tolv år, forteller Vollset.

Bok om geofysisk institutt

Da Vollset kom over mappen, var han midt inne i arbeidet med en bok om Geofysisk institutt ved Universitetet i Bergen.

- Til å begynne med fikk Müller-Blensdorf hjelp av flere her i Bergen, blant annet Bjørn Helland-Hansen, som var grunnleggeren av Geofysisk institutt i Bergen.

Vollset blar videre i mappen og viser frem ulike støtteerklæringer til prosjektet som ble samlet inn fra hele verden.

- Det er ganske sært, se her, sier Vollset og peker på et brev fra selveste Albert Einstein.

- «You know that I entirely approve of your plan», leser Vollset og viser at til og med Benito Mussolini hadde gitt sin støtte til at monumentet skulle settes opp på Sandviksfjellet.

Vollset forteller at det ble etablert et «internasjonalt polarmonument kontor». Der fikk de laget modeller av monumentet som skulle bli plassert omtrent på Sandviksbatteriet.

- Da forstår du hvorfor dette er militært område. Jeg kan medgi at det lokale militæret på 1930-tallet var «ditt» skeptisk til å slippe en tysker inn på militært område. Muligens med god grunn, sier Vollset med et smil.

POLARMONUMENTET: Etter initiativ fra en tysk billedhugger, ble det planlagt et gigantisk monument som skulle hedre verdens polarforskere,

Men da det kom frem at Ernst Müller-Blensdorf var tysk flyktning og ikke tysk etterretning, ordnet det seg med tilgang.

Steinhuggerskole

Ernst Müller-Blensdorf ville etablere en steinhuggerskole i Bergen, men det prosjektet strandet raskt.

- Formannskapet sa kort og greit at «vi har nok skoler i Bergen. Handelshøyskolen er i ferd med å åpne, Christian Michelsens institutt er i gang og vi har Bergen Museum». Så noe steinhuggerskole kom ikke på tale. Det ville være for dyrt og fremmed.

Ernst Müller-Blensdorfs støttespillere i Bergen tenkte at da ville også prosjektet med Polarmonumentet legges død.

- Så de vet ikke at prosjektet bare går fremover, men nå fra Oslo, der Ernst Müller-Blensdorf bodde.

Vollset søker i mappen og finner et brev datert 1936 fra rektor ved Universitetet i Oslo, Sem Sæland, adressert til professor i geofysikk, Bjørn Helland-Hansen.

- Han skriver at han har hatt besøk av en tysk billedhugger, som forelå ham en plan om å støtte Nansenmonumentet i Bergen, sier Vollset og leser fra brevet:

- «Foreløpig må jeg si at, om jeg skal være helt oppriktig, at jeg nærmest synes hele planen

er noe tull. Ideen med et sådant veldig monument i en fjellside smager mig litt for meget tysk».

Vollset sier at dette er det første som beviser for Ernst Müller-Blensdorfs støttespillere i Bergen at planen ikke er lagt død. Den bare fortsetter å vokse.

- I korte trekk skriver Helland-Hansen brev og spør hva pokker er det som foregår.

Helland-Hansen med flere får stanset et brev som skulle sendes ut til NTB og alle norske avisredaksjoner, med støtte til denne planen og ønske om hjelp til å samle inn penger.

Ja, kan knapt forklare hvordan jeg følte det da jeg fant denne mappen. Denne historien er fullstendig spinnvill.
MAGNUS VOLLSET

om strandet

med Fridtjof Nansen i front.

FOTO: SPESIALSAMLINGENE VED UIB

- Helland-Hansen sier at «det er ikke snakk om at navnet mitt skal brukes. Dette begynner å bli så stort og useriøst at jeg vil trekke meg ut.»

Modell

Vollset peker på bildet av modellen som ble laget i skala 1:200.

- Dette er svært og her ser du Nansen sitte foran som en blanding mellom Tor og Odin. Dette er helt vilt, sier Vollset og ler.

De ulike statuene bak ham skulle også forestille polarhelter, som Roald Amundsen, blant annet.

- Det ble planlagt konkurranser i alle land som hadde drevet med polarutforskning, sier Vollset.

Da skulle folk stemme på sin favorittbildehugger, som skulle få ansvar

for å portrettere landets polarhelt.

- Det ble også planlagt salg av Nansen-skillinger som skulle finansiere monumentet.

Når det blir snakk om å samle inn penger, er det enda flere som trekker seg fra prosjektet.

Europa var på randen av en ny verdenskrig. Heller enn et megalomant monument, mente flere at man skulle hedre Nansens navn med å hjelpe flyktninger som kom til Norge.

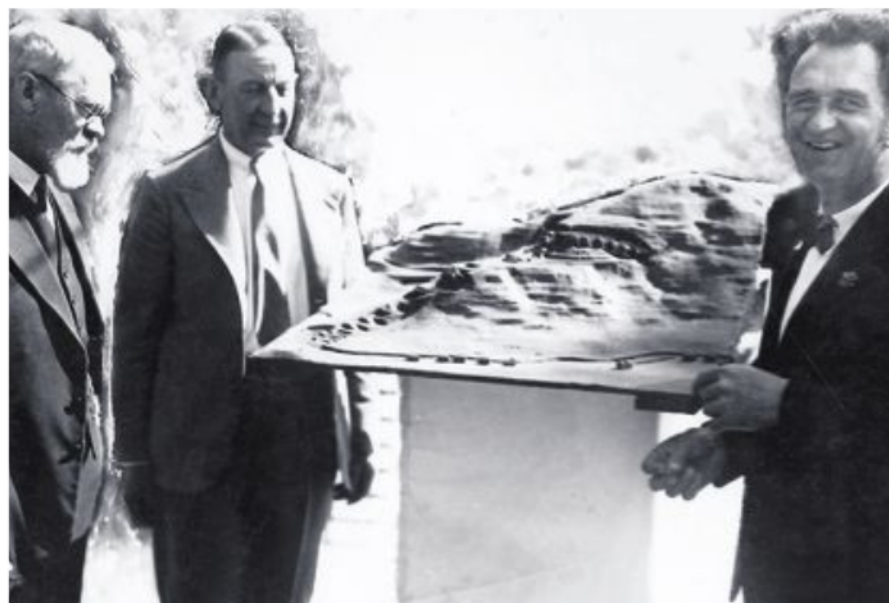
- 9. april 1940 invaderte Tyskland Norge og Ernst Müller-Blensdorf måtte flykte til England. Da ble planene for Polarmonumentet skrinlagt for godt, sier Vollset.

Han betrakter bildet av det gigantiske monumentet som aldri ble realisert.

FORSKER: Magnus Vollset kom over historien om Polarmonumentet under arbeidet med en bok om Geofysisk institutt ved UIB.

FOTO: KAREN BRU

MODELL: Adolf Hoel, Magnus K. Giæver og Ernst Müller Blensdorf sammen med en modell av Polarmonumentet.

SANDVIKSFJELLET: Monumentet var planlagt på Sandviksfjellet.

- Dersom dette hadde blitt bygget, hadde det vært vanskelig å tenke på Bergen, uten å tenke på dette monumentet, sier Vollset, som mener Polarmonumentet hadde definert Bergen og at vi kanskje skal være glad for at det ikke skjedde.

- Ja, ja. Jeg vet jo ikke helt hvordan dette hadde blitt seende ut, siden dette bare er modeller. Men jeg bor i Sandviken og ville sett dette fra stuevinduet hver dag. Jeg er ikke sikker på hvordan jeg føler om det, sier Magnus Vollset med et smil.